
Per Øverland: Historieglimt 242 – Refleksjoner over lokalhistorien

Lokalhistorien omhandler det som har skjedd gjennom tidene av viktige begivenheter i et avgrenset geografisk område. En bydel kan være et slikt avgrenset område. For å plassere lokalhistorien i en sammenheng kan en sette opp en skala fra hele verdens historie til en families historie. Det er en stor spennvidde. Setter vi hele historien opp i fem trinn og begynner med det mest omfattende kan det se slik ut: 1. Verdenshistorien, 2. landets historie, 3. by- og bygdehistoriene, 4. lokalhistorien og 5. slektshistorien. Et spørsmål som går

gjennom dem alle, er hvilken rolle en skal tilkjenne enkeltpersoner og deres innsats i historisk sammenheng. Nyere historieskrivning har hatt en tendens til å redusere den enkelte persons innflytelse på det historiske forløpet. Heller vil en peke på

økonomisk grunnlag, i de store folkebevegelser eller på skiftende konjunkturer som bevegende krefter i det historiske forløpet. Dette er ikke stedet til å gå inn på denne viktige problemstillingen. Vi vil heller holde det åpent hva en bør regne som de viktigste drivkreftene i historisk utvikling. Lokalhistorien holder seg forsiktig til det som synes å være utviklingen på det stedet og den tiden en vil se litt nærmere på.

Verdenshistorien setter opp det største perspektivet. Intet mindre enn hele menneskehetens historie dreier den seg om. Lenge ble «verdenshistorien» skrevet som Europas historie gjennom tidene. Da startet man med de

sumeriske, assyriske og babylonske riker i Mesopotamia og med det gamle Egypt. De gikk alle til grunne før Europas historie begynte for alvor. De mange greske bystatene var viktige for utviklingen. Det romerske riket ble deretter dominerende i lang tid, men gikk så til grunne. Interessant nok fortsetter pavekirken en del tradisjoner fra romersk tid! Med skipsfart til andre kontinenter kom større deler av verden inn i bildet. En ny verdenshistorie må plassere det kinesiske riket sentralt. Det er jo det eldste sammenhengende kulturriket i dagens verden. Den nye historieskrivningen må rulle opp århundrene slik at kulturene og rikene kommer inn så langt det finnes kilder. Et hovedpunkt i det nye bør nok være å drøfte de mange krigene og deres årsaker. De mange nye krigene med islam og kristendom som bakteppe, gjør krigen til et viktig tema gjennom hele historien enten man liker det eller ikke.

Landets historie er for oss Norgeshistorien. Den begynner på et sent stadium i verdens historie. Det norske folk eller folket langs nordveien, skipsleia langs den lange kysten, trer frem i kildene på 800-tallet. Da reiste de med ypperlige skip ut som handelsfolk, røvere eller settlere til europeiske kyster. Da lød ropet: «Fri oss fra nordmannernes raseri!» Dagens verden har ikke glemt vikingene! Vårt lands historie kan ikke skrives uten hensyn til hendelsene ute i verden. I påfallende høy grad har vårt folk blitt påvirket av kontakten særlig over havet. I vikingtiden gikk bevegelsene begge veier. Det samme er tilfellet i 2016 med eksport og import og i kontaktene med FN, NATO og EU. Det norske folkets historie er en spennende fortelling fra skiftende tider. Den må konsentrere seg om hendelsene her hjemme, men ta med virkningene av de internasjonale impulsene. Historieskriving har ofte vært sett som en del av nasjonsbyggingen. Slik kan nordmenn få sin nasjonale identitet styrket. Det kan lett overdrives. Det viktigste er å få frem hva kildene forteller om fortiden.

By- og bygdehistoriene har vi fått i norske bygder og byer gjennom de siste hundre år. Et veldig arbeid er nedlagt for å trekke linjene gjennom bygdas eller byens lange historie. Byhistoriene tar gjerne sitt utgangspunkt i det året byen fikk bystatus, eventuelt status som ladested. Allerede hvor gamle byene er, gir store ulikheter mellom fremstillingene. Det er jo stor ulikhet mellom en tusen år gammel by og en som bare har et to-tre hundre år bak seg. De aller fleste følger utviklingen av byen som handels- eller administrasjonssentrum. Bygdehistoriene dekker de store linjer i bygdas utvikling, men regnes ikke for

fullstendig før den tar med gårdene, deres eiere og familiene så langt tilbake som kildene når. Gårds- og slektshistoriene som ofte fyller en rekke bind og kan være svært detaljrike, gir mye stoff om det laveste trinn i historiefremstillingene, nemlig slektshistorien.

Slektshistorien gir stoff om enkeltpersoner og deres familie og slekt. Etter at mange av de viktigste kildene er digitalisert, har interessen for slektshistorie eller genealogi vokst veldig. Mange er blitt interessert i sine formødre og forfedre. Særlig når folk blir eldre vokser interessen for dem som ga dem livet. Slektshistorien gir perspektiver på en selv og familiens liv. Mange finner mye stoff i gårdshistoriene der slekta kom fra. Også kilder i andre land er blitt lettere tilgjengelig for dem som stammer derfra. Slektshistoriske fremstillinger kan variere mye i opplegg og kildegrunnlag. Enkelte har en tendens til å fremheve mer kjente forfedre på bekostning av det store flertall som har levd ganske ordinære liv. Går vi en del generasjoner tilbake har vi alle et stort antall formødre og forfedre. Derfor kan slektshistorien trekke inn mye om tidligere tiders liv til belysning av det liv vi lever i dag.

Lokalhistorien er det nest laveste trinnet i de fem trinn i historiefremstilling som vi har nevnt ganske kort. Både slektshistorien og by- og bygdehistorien gir mye stoff til den lokale historie. Den konsentrerer seg om eldre og nyere trekk ved det område som velges. Den retter seg først og fremst til folk som bor der nå eller som har flyttet derfra, men føler tilknytning til stedet. Et menneske har gjerne spesielle følelser for det stedet der en ble født og vokste opp. Ja, kanskje påvirker opplevelsene i de første leveårene oss mer enn vi til daglig tenker. Lokalhistorien finner sjelden veien til fremstilling i store bøker. Den egner seg kanskje bedre for artikler i aviser og årbøker. På historielags hjemmesider, på blogger og andre digitale medier kan den komme til sin rett så sant det ligger god kildegransking bak. Det er påfallende hvor mye av stoffet på de nye mediene er korte utsagn eller mer tilfeldige utbrudd. Lokalhistoriske innslag kan være verdifulle.